

ХУВЬ ХҮНИЙ ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын дөрөвдүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зардлын тооцоог хийлээ.

Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн зорилт нь иргэд, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, татварын тайлагнал, төлөлтийг хялбар болгох, татвар төлөх хугацааг уртасгах, иргэдэд ирэх татварын ачааллыг бууруулахад оршино.

Энэхүү тооцоололд Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн харилцаанд оролцогч хувь хүн, татварын харилцаанд орох хуулийн этгээд болон төрийн байгууллага болох татварын албаны зардлыг тооцсон болно.

НЭГ. ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЗАРДЛЫГ ТООЦОХ

Хуулийн этгээдийн зардлыг Аргачлалд зааснаар дараах байдлаар тооцов. Үүнд:

1.1.Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоох

Хуулийн төсөлд заасны дагуу хуулийн этгээд нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

- хувь хүнд олгосон орлогоос албан татвар суутгаж, суутган тооцоололтой холбоотой тайлан, мэдээ, тодруулга гаргаж татварын албанд тушаах;
- хувь хүний орлогын албан татварыг төсөвт шилжүүлэх.

1.2.Зардлыг тооцох

Зардлыг тооцохдоо хуулийн этгээдийн 2025 онд татварын албанд хүргүүлсэн суутган тайлангийн үзүүлэлтэд үндэслэв. Нягтлан бодогч санхүү, татвар, нийгмийн даатгалын болон бусад тайлан гаргах сарын дундаж зардлыг 792,000 төгрөг байна гэж төсөөлөв. Ажиллах хугацааг энэ аргачлалын “хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны гүйцэтгэлийн хугацааг тооцох загвар”-т заасны дагуу дор үзүүлсэн хүснэгтээр тооцон үзэхэд дараах байдалтай байна:

№	Ерөнхий үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэх хугацаа (минут)		
		Энгийн	Дунд	Бүрэн
1	Үүрэгтэй танилцах, судлах	10	15	20
2	Мэдээлэл цуглуулах	10	15	20
3	Маягт бөглөх, гарчиглах, тэмдэглэх	30	40	60
4	Тооцоо хийх /ажилчдын цалингийн тооцоо/	30	45	60

5	Мэдээлэл, өгөгдөхүүнийг нягтлах	20	30	45
6	Алдааг засах	20	30	45
7	Тоо баримтыг боловсруулах	10	15	20
8	Мэдээлэл шилжүүлэх болон нийтлүүлэх	3	5	10
9	Дотоод хуралдаан (зөвлөгөөн)	-	-	-
10	Бусадтай хамтран хийх хуралдаан (зөвлөгөөн)	-	-	-
11	Мөнгө шилжүүлэх үүрэг хэрэгжүүлэх	2	2	2
12	Олшруулах, архивлах, тараах	-	-	-
13	Төрийн захиргааны байгууллагаас шалгах	5	5	5
14	Төрийн захиргааны байгууллагын шалгалтын дүнгээс үүдэлтэй засвар, өөрчлөлт	-	-	-
15	Холбогдох байгууллагатай харилцахад хүндрэл үүссэнээс үүдэн мэдээлэл нэмж цуглуулах	-	-	-
16	Сургалт, давтан сургалтын арга хэмжээнүүд	-	-	-
	Нийт	140	202	287

Сард 168 ажлын цаг, улиралд 504 ажлын цаг байна гэж үзэж (тайланг улиралд нэг удаа татварын албанд хүргүүлнэ), холбогдох тооцоог хийв.

Ажлын хөлс нэг цагт = $792,000/168 = 4,714.29$ төгрөг

Зардал (тус бүрийн)=Хугацаа × Ажлын хөлс = $4,714.29 * 2.33$ цаг = 11000 төгрөг болно.

1.3.Тоон үзүүлэлтийг тооцох

Тоон үзүүлэлт = тохиолдлын тоо * давтамжийн тоо

Тохиолдлын тоо = $178,411$ (ирүүлсэн суутган тайлан) * 4 (улирал бүр) = 713,644

1.4.Нийт зардлыг тооцох

Нийт зардал = зардал * тоон үзүүлэлт = 11.000 төгрөг * 713,644 = 7.8 тэрбум төгрөг (жилд)

Өнөөдөр хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн хүрээнд хуулийн этгээд нь хувь хүнд олгосон орлогод холбогдох татварыг суутган, төсөвт шилжүүлэх үүргийг хүлээж, тайлан гаргадаг. Иймээс хууль батлагдсанаар хуулийн этгээдийн хууль дагаж мөрдөхөд зарцуулдаг зардал өнөөгийн хэмжээнээс нэмэгдэхгүй.

1.5.Хялбарчлах боломж

Хувь хүний орлогын албан татварын хуулийн нэмэлт өөрчлөлтийн төсөлтэй холбоотойгоор хуулийн этгээдийн зардлыг бууруулах боломжийг Аргачлалд заасны дагуу дараах шалгууруудаар тодорхойлж үзлээ. Үүнд:

- **Хамрагдах хуулийн этгээдийн тоог багасгах боломж байгаа эсэх:** Татварын ерөнхий хууль болон Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд заасны дагуу татвар төлөгчөөр бүртгүүлэх шаардлагатай хуулийн этгээдүүдийг бүрэн бүртгэж, Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд заасан үүргүүдийг хүлээлгэнэ. Иймээс хамрагдах хуулийн этгээдийн тоог бууруулах боломжгүй. Гэхдээ хуулийн этгээд нь хувь хүнд олгож буй орлогоос холбогдох татварыг суутгаж, тайлагнах тохиолдолд тухайн хувь хүн уг орлогод ногдуулан төлөх татварын тайланг татварын албанд хүргүүлнэ. Харин байгууллагын нягтлан бодогч ажилчдын цалин хөлснөөс тухайн иргэний ажилласан сартай харьцуулж, хөнгөлөлт эдлэх тооцооллыг хийдэг байсныг хуульд өөрчлөлт орж, иргэн өөрөө тайлагнах зохицуулалт оруулснаар суутган төлөгч хуулийн этгээдэд тодорхой хэмжээний ачаалал буурсан;
- **Мэдээллийн агуулга, давтамжийг багасгах боломж байгаа эсэх:** Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд тусгасны дагуу хувь хүнд орлого олгож буй суутган төлөгч тухайн хувь хүнд олгосон орлого, түүнд ногдуулан суутгасан албан татварын мэдээллийг цахимаар, татварын албанд хүргүүлэх бөгөөд уг мэдээллийн агуулга давтамжийг бууруулах боломжгүй.
- **Шинээр үүсэх үүргийг урьд байсан үүрэгтэй нэгтгэж болох эсэх:** хуулийн этгээдэд шинээр үүрэг хүлээлгэх тухай Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд тусгаагүй, харин зарим үүргийг бууруулсан;
- **Мэдээллийг цахимаар хүргүүлэх боломжтой эсэх:** Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулиар зохицуулсан суутган тайланг тайлагнах боломжтой бөгөөд 2025 оны байдлаар нийт суутган тайлан тушаасан хуулийн этгээдийн 100 хувь нь цахимаар тайлан тушаасан байна;
- **Мэдээлэл хүргүүлэх байгууллагын тоог багасгах боломжтой эсэх:** Хуулийн этгээд хувь хүнд олгосон орлогод ногдуулан суутгаж, төсөвт шилжүүлсэн тухай суутган тайланг зөвхөн харьяа татварын албанд хүргүүлнэ;
- **Нэг цэгийн үйлчилгээ бий болгох боломжтой эсэх:** Татварын алба татвар төлөгч хуулийн этгээдэд нэг цэгийн үйлчилгээ үзүүлдэг. Гэхдээ дээр дурдсанчлан татвар төлөгчид суутган тайланг цахимаар хүргүүлж хэвшсэн болно.

1.6.Нэмэлт зардлыг тооцох

Өнөөдөр хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн дагуу хуулийн этгээд нь хувь хүнд олгосон орлогод холбогдох татварыг суутган, төсөвт шилжүүлэх үүргийг хүлээж, тайлагнаж ирсэн. Хуулийн төсөл батлагдсантай холбогдуулж хуулийн этгээдийн татварын хууль тогтоомж дагаж, мөрдөхтэй холбоотой нэмэлт зардал гарахгүй.

ХОЁР. ИРГЭНИЙ ЗАРДЛЫГ ТООЦОХ

Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор иргэний зардлын тооцоонд тухайн иргэний төсөвт төлөх албан татварыг оруулаагүй болно. Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор иргэний зардлыг тооцох ажлыг дараах үе шаттайгаар зохион байгуулна:

2.1.Иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох

Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн дагуу хувь хүн дараах үүргийг гүйцэтгэнэ:

- санхүүгийн анхан шатны баримтуудыг бүрдүүлэх
- татвар төлөгч татварын тайланг хуульд заасан хугацаанд харьяа татварын албанд хүргүүлэх.
- тайлангаар гарсан татварын ногдлыг төсөвт төлөх үүргийг гүйцэтгэнэ.

2.2.Цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцох

Зардлыг тооцохдоо иргэдийн татварын албанд хүргүүлсэн тайлангийн үзүүлэлтэд үндэслэж хийсэн бөгөөд дараах хугацааг зарцуулна гэж төсөөлөв.

№	Ерөнхий стандарт үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэх хугацаа (минут)		
		Энгийн	Дунд	Бүрэн
1	Үүрэгтэй танилцах	10	15	20
2	Мэргэжлийн зөвлөгөө авах (холбогдох газраас)	-	-	-
3	Мэдээлэл цуглуулах, цуглуулсан мэдээллийг нэгтгэх	-	10	20
4	Цуглуулсан мэдээллээ боловсруулах (нягтлах, тооцоолох, шалгах гэх мэт)	10	10	20
5	Маягт бөглөх	2	2	5
6	Албан бичиг боловсруулах (захиа, факс, цахим шуудан гэх мэт)	-	-	-
7	Мэдээллээ холбогдох газарт илгээх	2	2	5
8	Төлбөр хийх	2	2	2
9	Баримт бичиг хуулбарлах үдэх, хадгалах	-	-	-
10	Төрийн эрх бүхий байгууллагаар шалгалт хийлгэх	-	-	-
11	Эрх бүхий байгууллагаас нэмэлт	-	-	-

	лавлагаа шаардвал гаргаж өгөх			
	Нийт	26	41	72

Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн төслийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд тусгасны дагуу үйл ажиллагааны орлого, цалин, хөдөлмөрийн хөлс, шагнал, урамшуулал болон тэдгээртэй адилтгах хөдөлмөр эрхлэлтийн орлого болон бусад орлого олж буй хувь хүн жилд нэг удаа татварын тайланг хүргүүлэх үүрэгтэй.

2.3.Тоон үзүүлэлтийг тооцох;

Тоон үзүүлэлт=Тохиолдлын тоо × Давтамжийн тоо

Үйл ажиллагааны орлого бүхий иргэд: $332,484 = 332,484$ (тайлангийн тоо) × 1 (давтамж)

Цалин хөлсний орлоготой иргэд: $1,019,067 = 1,019,067$ (тайлангийн тоо) × 1 (давтамж)

Нийт тайлан ирүүлэх иргэний тоо: $332,484+1,019,067=1,351,551$ иргэн

2.4.Нийт дүнг тооцож гаргах;

Ачаалал=Цаг хугацаа × Тоон үзүүлэлт

$5,643.1$ цаг = 26 минут × $1,351,551$ тайлан

Нийт зардал= ачаалал × зардал = $1,351,551 * 4,714.29$ (цагийн хөлсний өмнөх жишгийг баримтлав) = $6,3$ тэрбум төгрөг

2.5.Хялбарчлах боломжийг шалгах

Хувь хүний гаргах зардлыг бууруулах боломжийг Аргачлалд заасны дагуу дараах шалгуураар тодорхойлов. Үүнд:

- **Хамрагдах иргэний тоог багасгах боломж байгаа эсэх:** Татварын тэгш шударга байдлын зарчмыг хангах, татварын бааз суурийг нэмэгдүүлэх, хувь хүний татвар төлөх идэвхийг сайжруулах, татвар төлөгч өөрөө тайлагнасны тохиолдолд татварын хөнгөлөлтийг эдлүүлэх нь хуулийн төслийн үндсэн зарчмын нэг тул татварт хамрагдах иргэдийн тоог бууруулах боломжгүй;
- **Мэдээллийн агуулга, давтамжийг багасгах боломж байгаа эсэх:** үйл ажиллагаа эрхэлж буй, албан татвар ногдох орлого олсон хувь хүн жилд нэг удаа тайлан гаргах тул давтамжийн тоог багасгах боломжгүй. Харин жилийн нэг тэрбум төгрөг буюу түүнээс бага борлуулалтын орлого олж буй хувь хүн үйл ажиллагааны орлогын нийт дүнгээр тайлан гаргах боломжтой тул иргэдийн төлөх татварын хувь хэмжээ буурах боломжтой;
- **Шинээр үүсэх үүргийг урьд байсан үүрэгтэй нэгтгэж болох эсэх:** Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд цалингийн орлоготой хувь хүний цалингаас ажил олгогч суутгах үүрэгтэй байсныг хувь хүн өөрөө тайлагнах үүрэг хүлээлгэсэн.
- **Мэдээллийг цахимаар хүргүүлэх боломжтой эсэх:** Хувь хүний орлогын албан татварын тайланг татварын албад цахимаар хүргүүлнэ. Өнгөрсөн 2025 оны байдлаар татварын албанд үйл ажиллагааны орлого бүхий $332,848$ хувь хүн тайлан цахимаар ирүүлснийг хүлээн авсан;

2.6.Нэмэлт зардлыг тооцох

Үйл ажиллагаа эрхэлж иргэн Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн дагуу жил бүр татварын тайлан гаргаж, харьяа татварын албанд хүргүүлдэг. Хуулийн төслийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд үйл ажиллагааны болон цалин хөлсний орлого бүхий иргэн тайлан ирүүлэхээр зохицуулсан, харин үүнтэй холбогдуулан нэмэлт зардал гарахгүй.

ГУРАВ. ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ЗАРДЛЫГ ТООЦОХ

Монгол Улсын Татварын алба Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд зохион байгуулж ажиллана.

3.1.Байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох:

Монгол Улсын татварын алба хууль хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулж дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

- Татвар төлөгчид зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлэх
- Хувь хүний тайлангаар ногдсон албан татварыг хураах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

3.2.Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлох

Өнөөгийн байдлаар нийслэлийн хэмжээнд 231 татварын улсын байцаагч, орон нутагт 462 татварын улсын байцаагч нийт 693 татварын улсын байцаагч Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

Хуулийн төсөлд Хувь хүний орлогын албан татварын тайлагналын тоо жилд нэг байхаар тусгасан бөгөөд цахим татварын системээр татвар хүлээн авах үйлчилгээ үзүүлэх учир хүний нөөцийг нэмэхгүйгээр одоогийн хэмжээнд ажиллах боломжтой.

3.3.Гарах зардлыг урьдчилан тооцох;

Татварын алба хуулийг хэрэгжүүлэхдээ хүний нөөцийн дотоод зохион байгуулалт хийж, бусад материаллаг зардлыг нэмэхгүй одоогийн хэмжээнд барьж ажиллах боломжтой.

Татварын улсын байцаагчийг төрийн албан хаагчийн ТЗ-7 зэрэглэлийн шатлалаар цалинжуулж, бусад нэмэгдэл, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг төр хариуцна гэж үзвэл нэг татварын улсын байцаагчийн цалин, хөдөлмөрийн хөлсний зардалд жилд дунджаар 1,777,000 сая төгрөг, бөгөөд нэмэгдэл, урамшуулал цалин хөлс орсон дүнгээр 27,951,000 төгрөг зарцуулахаар байна.

3.3.1. хүний нөөцийн цалингийн зардал

Нэг ажилтны цалингийн зардлыг татварын албанд мөрдөж буй цалингийн сүлжээ, хувь хэмжээг баримтлан тоймлон тооцоход дараах дүн гарч байна. Ажилтны цалин болон орон тоог 2025 оны гүйцэтгэлээр авсан болно. Үүнд:

Өгөгдийн нэр	Нэмэлт нөхцөл	Дүн /төг/
Үндсэн цалин /ТЗ-7/ шатлалаар		1,777,000.00

Удаан жилийн нэмэгдэл /11-15 жил ажилласан гэж тооцож/	10 хувь	177,000.00
Зэрэг дэвийн нэмэгдэл	17 хувь	708,000.00
Жилийн тооцоолол	12 сар	$(1,777,000+177,000+708,000)*12=31,944,000.00$
Эрүүл мэндийн даатгал, нийгмийн даатгалын шимтгэл /нийлбэр дүнгээр/	12.5 хувь гэж тооцов	3.993.000.00
Цалинтай холбоотой нийт зардал /жилийн цалин/		27,951,000.00

3.3.2. материаллаг зардал

Татварын алба 2025 онд 1,834 албан хаагчтайгаар үйл ажиллагаа явуулсан бөгөөд үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх урсгал болон хөрөнгө оруулалтын нийт 4,527,541.30 сая төгрөгийн зардал гарсан байна.

Нэг албан хаагчид ногдох материаллаг зардлыг тооцож үзвэл:

$4,527,541.30$ сая ₮ /1834 = 2,468,670 төгрөг

Хувь хүний орлогын татварын хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах нийт албан хаагчид ногдох материаллаг зардлыг тооцож үзвэл:

$2,468,670.0₮*693=1,710,788,310$ төг

-Бусад зардал

Татварын албаны жилийн төсөвт зардлаас цалин хөдөлбөрийн хөлстэй холбоотой зардлыг цалингийн зардал хэсэгт, үлдэх зардлыг материаллаг зардал тооцоход хамруулан тооцсон тул хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой төсөвт зардлаас илүү гарах бусад зардал гарахгүй болно.

3.4.Зардлыг нэгтгэн тооцох

/төгрөгөөр/

Зардлын нэгтгэл	Албан хаагчийн тоо	Тооцоолсон дүн	Нийт
Цалингийн зардал	693	27,951,000.0	19,370,043,000.0
Материаллаг зардал	693	2,468,670.0	1,710,788,310.0
НИЙТ /жилээр/			21,080,831,310.0
НИЙТ /сараар/			1,756,735,942.50

3.5.Хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулах

Хувь хүний орлого, үйл ажиллагааны онцлог шинж чанартай уялдуулан хялбаршуулсан горимоор тайлагнах зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгасан. Үүнээс үүдэн Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх, дагаж мөрдөх зардал одоогийн хэмжээнээс нэмэгдэхгүй гэж үзсэн.

--оо00оо--

